

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ У 2007 РОЦІ ТА ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ АКАДЕМІЇ У ВИРІШЕННІ АКТУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Доповідь президента НАН України академіка НАН України Б.Є. Патона
на сесії Загальних зборів НАН України 17 квітня 2008 р.*

Учасники сесії Загальних зборів! Підсумки минулого року переконливо свідчать, що Національна академія наук активно працювала та виконувала свої статутні обов'язки.

Дозвольте, насамперед, навести окремі приклади найбільш вагомих результатів, що отримані вченими Академії за звітний період.

Математиками розв'язана обернена задача теорії коливань великих систем взаємодіючих часток. Це дозволяє, спостерігаючи невелику частину системи, знайти параметри взаємодії між усіма її складовими.

В галузі інформатики розроблено оригінальні технології образного сприйняття об'єктів зовнішнього середовища, розпізнавання, розуміння та генерації фізіологічних сигналів.

Механіками вперше встановлено принципову можливість більш повного використання енергії потоку рідини шляхом розташування двох послідовних кавітуючих елементів опору.

Фізиками запропонували новий метод світлового тиску на атоми. Він полягає у застосуванні зустрічних частотно-модульованих хвиль і дозволяє отримати силу світлового тиску, яка недосяжна іншими засобами.

Астрономами визначено маси 650-ти зоряних скупчень, які задають абсолютні динамічні параметри нашої Галактики та її еволюцію з точністю, що є кращою в світі.

У галузі наук про Землю вперше розроблено класифікацію донних антропогенних

ландшафтів, здійснено їх ранжування за ступенем впливу на оточуюче середовище. Слід також відзначити завершення величезної комплексної роботи зі створення «Національного атласу України».

Матеріалознавцями доведено можливість твердофазного з'єднання наноструктурних матеріалів на основі алюмінію. Отримано зразки таких з'єднань, які мають субмікроскопічну структуру та повністю або значною мірою зберігають властивості основного металу.

Ученими-енергетиками розроблено математичну модель і чисельний метод розрахунку просторових в'язких течій у каналах складної форми турбомашин, що не має світових аналогів.

В галузі ядерної фізики та енергетики вперше показано, що зміна концентрації кисню впливає на поведінку дислокаційного ансамблю в опромінених цирконієвих сплавах і зумовлює їхню радіаційну стійкість. Це створює новий підхід до конструювання стійких до радіації сплавів цирконію.

Хіміками встановлена можливість утворення нанорозмірних монокристалів у матриці електропровідних спряжених полімерів при їх ультразвуковій або механохімічній обробці.

В галузі наук про життя одержано принципово нові дані про молекулярні механізми внутрішньоклітинної сигналізації в нервових клітинах, що передають больові сигнали, та запропоновано шляхи корекції їх порушень.

Створено трансгенні рослини на основі нових маркерних систем, а також росли-

* Друкуємо за стенограмою сесії Загальних зборів.

ни — продуценти істівної вакцини проти туберкульозу.

Вченими-економістами розроблено категоріальну структуру реального сектора економіки України, визначено його пропорції та характер, особливості взаємодії з сектором загальнодержавного управління та фінансовим сектором. Підготовлено прогноз і сценарій його розвитку до 2015 року.

Новітні здобутки україністики синтезовані у четвертому томі «Енциклопедії історії України». Значним внеском у розвиток історичної науки став вихід у світ монографії «Археологія та стародавня історія». Видано також такі ґрунтовні праці як «Державотворчий процес в Україні. 1991—2006 роки» та «Історія українського мистецтва ХХ ст.».

Шодо стану справ з публікацією наукових результатів. Це дуже вагома та важлива складова діяльності наших учених.

Минулого року академічними установами видано майже 950 наукових книг, з них 685 монографій. 44 монографії вийшло друком у провідних закордонних видавництвах.

Науковцями Академії опубліковано понад 23 тисячі статей, в тому числі більш ніж 4 тисячі — у закордонних журналах. З 81 наукового журналу НАН України 26 перекладалися англійською мовою, 17 з них перевидавалися за кордоном. Вже близько 80% академічних журналів мають свої сторінки в мережі Інтернет. Ще два роки тому таких було лише половина.

Отже певні позитивні зрушення є. Але, на наш погляд, вони вкрай недостатні.

Викликає занепокоєння низька питома вага видавництва «Наукова думка» у випуску наукової продукції Академії. Минулого року вона склала лише 7%. Значна кількість монографій друкується нашими установами поза видавництвами, на так званих дільницях оперативного друку, що, безумовно, позначається на якості та накладі видань. Тому надзвичайно актуальним є створення в Академії власної сучас-

ної та потужної поліграфічної бази для здійснення повного циклу видання наукової продукції. Це можна було б зробити на базі нашого Видавничого дому «Академпериодика», передбачивши для цього необхідні капітальні вкладення.

Існує також проблема з публікацією статей наших учених у журналах зі значним імпаکت-фактором. До речі, запроваджена в інститутах РАН система заохочень у науковій діяльності враховує не тільки кількість статей, але й імпакт-фактор журналів, в яких вони надруковані.

Такий підхід треба використати і в нашій Академії. Необхідно створити відповідну національну інформаційну базу з публікацій, яка б включала до себе індекс цитування. Це б суттєво вплинуло не тільки на наукову продуктивність, але й, в цілому, на організацію наукових досліджень. Певні кроки в цьому напрямі вже почала здійснювати Науково-видавнича рада, а практичну роботу доцільно було б передбачити в рамках загальноакадемічної програми з інформатизації.

Шановні колеги! Національна академія наук завжди спрямовувала свої зусилля не лише на проведення досліджень, а й на створення на основі наукових результатів нових технологій та їх впровадження.

В цілому на підприємствах України минулого року знайшло практичне застосування понад 2 тис. розробок наших учених.

Серед них — неруйнівні методи діагностичного контролю металу обладнання та трубопроводів на енергоблоках АЕС, радіолокаційні системи для контролю руху на територіях аеропортів, потужні електрокабелі на напругу 110 кіловольт.

Організовано виробництво високоефективних регуляторів росту рослин та їх впровадження в сільське господарство України. Створено вже п'яте покоління гібридів кукурудзи, які призначені в тому числі й для

використання на біопаливо. Їх генетичний потенціал, як засвідчив минулий рік, сягає 140–160 центнерів зерна і 1000 центнерів листостеблової маси з гектара.

Значна кількість розробок була спрямована на підвищення рівня охорони здоров'я. Це, зокрема, цифровий термомамограф для ранньої діагностики пухлин молочної залози, перший вітчизняний магнітно-контрастний препарат для МРТ, технологія виробництва оптичних компенсаторів для діагностики та лікування косоокості зору.

Академія вп'яте протягом останніх років проводить конкурс науково-технічних проєктів. І це, як засвідчує набутий досвід, позитивно вплинуло на підвищення інноваційної активності наших установ, розвиток наукоємного виробництва. Чимало з наведених вище прикладів є результатом виконання саме конкурсних проєктів.

Разом з тим, ні кількість щорічно впроваджуваних розробок, ні масштаби їх впровадження, ні, головне, реальний їх вплив на кардинальні зрушення у виробництві не можна визнати задовільними. І це обумовлено не тільки і не стільки низькою сприйнятливістю виробництва до нововведень, на що звикли посилалися окремі наші вчені. Справа полягає, насамперед, у якості розробок, їх дійсно проривному характері. Таких розробок, і це слід відверто визнати, у нас останнім часом бракує.

У зв'язку з цим хотів би зазначити, що інститути, відділення наук, секції не приділяють достатньої уваги розвитку цілеспрямованих фундаментальних досліджень. Саме такі дослідження лежать в основі принципово нових технологій. Прикладом цього, на жаль поодиноким, є створення та постійне наукове супроводження нашими вченими вітчизняної індустрії захисних голографічних елементів.

Потребує суттєвого покращення конкурсний відбір науково-технічних проєктів. Предметом особливої уваги з боку секцій Академії має стати й підвищення відпо-

відальності інститутів за конкретні результати їх реалізації.

І ще про одне. Кількість одержаних нашими установами патентів на винаходи та корисні моделі, укладених ліцензійних контрактів хоча і зростає в останні роки, залишається все ще недостатньою.

Завдяки активній позиції Національної та державних галузевих академій наук, а також підтримці РНБО України вдалося вирішити питання щодо пільгових ставок зборів для наукових установ за охорону інтелектуальної власності. Як відомо, у вересні 2007 року вони були збільшені до 30 разів, а по сортах рослин — навіть у 100 разів.

Разом з тим звертає на себе увагу надто повільне формування в Україні ринку інтелектуальної власності. В цьому напрямі, в тому числі над вдосконаленням законодавства в цій сфері, ми працюємо разом з Академією правових наук, її Інститутом інтелектуальної власності.

Уановні колеги! Велику увагу Академія, як і в попередні роки, приділяла науковому забезпеченню вирішення актуальних загальнодержавних проблем.

У звітний період Кабінет Міністрів схвалив розроблену нашими вченими концепцію загальнодержавної екологічної програми поводження з радіоактивними відходами.

Значні зусилля спрямовувалися на забезпечення надійного функціонування ядерно-енергетичного комплексу України, на виконання відповідної державної цільової програми. Розроблено концепцію нового багатоцільового дослідницького ядерного реактора, побудова якого матиме важливе значення не тільки для розвитку ядерної фізики та енергетики, але й для держави в цілому. Підготовлено та розглянуто на нараді під головуванням Президента України першочергові заходи зі створення науково-виробничої бази цирконієвої спецметалургії для тепловідільних збірок реакторів АЕС.

Разом з тим добре зрозуміло, що роль Національної академії наук у вирішенні актуальних завдань розвитку України має бути значно вагомішою.

Основну увагу слід приділити найважливішим напрямам досліджень і розробок, які були затверджені Президією Академії за результатами спільних засідань з Урядом у січні цього року. Їх реалізація дозволить суттєво прискорити соціально-економічний розвиток держави, забезпечити якісне зростання конкурентоспроможності вітчизняної економіки. По всіх цих напрямках до Уряду та Міністерства економіки вже надіслано відповідні обґрунтування, пропозиції щодо конкретних інноваційних проектів і шляхів їх реалізації.

Хотів би звернути, у зв'язку з цим, вашу увагу на три, на наш погляд, найбільш критичні для України проблеми технологічного характеру.

По-перше, це — енергозбереження. В Україні рівень споживання енергоносіїв на одиницю валового внутрішнього продукту в декілька разів перевищує показники розвинутих країн. Дуже актуальним завданням в цьому плані є зменшення витрат електроенергії на освітлення. Вони складають до 30% від загального обсягу її виробництва. Минулого тижня Кабінет Міністрів затвердив підготовлену Академією концепцію державної цільової програми з розроблення і впровадження в господарство України енергозберігаючих світлодіодних джерел світла та освітлювальних систем на їх основі. Успішна реалізація цієї програми протягом наступних 2–3 років повинна стати пріоритетним завданням усіх причетних до неї відділень наук та інститутів Академії.

Інша проблема, яка має винятково важливе для України значення, — це забезпечення населення високоякісною питною водою. Нашими вченими розроблено, більш того вже впроваджено в окремих регіонах багатофункціональні блочні установки різної потужності для одержання такої води.

Але ми в жодному разі не можемо обмежуватися поодинокими, хоча й успішними випадками впровадження. Необхідно на державному рівні сформувані по кожному з найбільш критичних регіонів, населених пунктів відповідні програми, забезпечити їх фінансування з місцевих бюджетів і налагодити за замовленням регіонів серійне виробництво відповідного обладнання. Зараз Уряд готує низку заходів з вирішення цієї проблеми.

І, нарешті, кризових масштабів у нашій країні набуває проблема утилізації відходів. Річні обсяги накопичення тільки твердих побутових відходів складають близько 15 млн тонн. Наші вчені, фахівці інших відомств мають чимало перспективних розробок по окремих напрямках утилізації відходів. Але все ще не існує комплексного та обґрунтованого підходу до вирішення проблеми. Вважаю, що Академія за дорученням Кабінету Міністрів спільно з відповідними міністерствами, органами влади на місцях повинна такий підхід виробити, враховуючи зарубіжний досвід та вітчизняні напрацювання.

Активну роль у реалізації вищезазначених пріоритетів мають відіграти й наші регіональні наукові центри.

Уановні колеги! Цілком зрозуміло, що підвищення ролі Національної академії наук у вирішенні актуальних завдань розвитку України значною мірою визначатиметься співпрацею з державною владою.

Засідання Президії НАН України за участю Прем'єр-міністра України і членів Кабінету Міністрів, які відбулися на початку цього року, підтвердили серйозність намірів Уряду щодо налагодження ефективної взаємодії науки і влади. Здійснено й певні організаційні заходи. Так, за дорученням Уряду до складу колегій або науково-технічних рад міністерств і відомств включено представників Академії. Треба домогтися, щоб це не стало суто формальною

акцією, а дійсно сприяло співпраці, насамперед науковому забезпеченню розвитку відповідних галузей. Окремі приклади цього вже є. Так, наприкінці лютого поточного року з Міністерством з питань житлово-комунального господарства підписано Меморандум про співпрацю та координацію зусиль з комплексної модернізації комунальної теплоенергетики України.

Водночас необхідно суттєво підвищити рівень наукової обґрунтованості та практичної значущості аналітичних матеріалів і пропозицій, що готуються вченими Академії для Президента України, Уряду та Верховної Ради. Вони ні в якому разі не мають підпорядковуватися будь-якій політичній або бізнесовій кон'юктурі.

Крім того, Академія повинна більш активно домагатися практичної реалізації своїх пропозицій, наполегливо впливати на відповідні процеси, що відбуваються в суспільстві, на оптимальне вирішення існуючих проблем. А це, в свою чергу, потребує і більш наполегливого формування громадської думки, пропаганди досягнень науки, її ролі та значення в сучасному суспільстві. Наші секції, відділення наук, провідні інститути мають приділяти цим питанням найсерйознішу увагу. Зокрема, ширше використовувати сучасні інформаційні технології, можливості фестивалів науки, які ми плануємо зробити щорічними.

Дозвольте далі зробити декілька узагальнень з питань організації та координації досліджень. Цей напрям діяльності Академії є, як відомо, одним із головних її статутних обов'язків.

Можна впевнено стверджувати, що започаткування п'ять років тому загальноакадемічних цільових програм стало дієвим механізмом інтенсифікації фундаментальних і прикладних досліджень, вирішення важливих проблем міждисциплінарного характеру.

На жаль, на таку ж оцінку не заслуговують цільові програми, що формуються від-

діленнями наук. За окремими винятками вони не стали ефективною формою адресної підтримки пріоритетних напрямів. Конкурси по нових програмах відділень, що розпочалися у 2007 році, фактично стали розподілом додаткових до базового фінансування коштів між установами. Академікам-секретарям відділень при проведенні чергових конкурсів треба звернути на це найсерйознішу увагу.

Щодо координації наукових досліджень.

Секціями разом з відділеннями та науковими радами Академії підготовлено перелік основних напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук. Цей перелік вже розглянуто Президентом Академії та схвалено Радою президентів академій наук. На його основі формуватимуться відповідні координаційні плани та найближчим часом він буде внесений на затвердження Міжвідомчою радою з координації фундаментальних досліджень.

Академія продовжувала роботу з експертної оцінки тематики фундаментальних досліджень, що мають виконуватися науковими установами країни. Було розглянуто понад 1000 нових тем установ 13 головних розпорядників бюджетних коштів, з яких чверть було визнано прикладними і близько 6% відхилено. Водночас, ця експертиза повинна, на наш погляд, органічно поєднуватися з координацією фундаментальних досліджень. Тільки за таких умов вона стане дієвим важелем підвищення рівня та розвитку фундаментальних наук в країні.

І, безумовно, необхідно більш тісно співпрацювати в цьому напрямі з державними галузевими академіями наук. Поки що рівень такої співпраці є недостатнім.

Все більш вагому роль в координації досліджень відіграють наукові конференції, симпозиуми, семінари. Минулого року Академія та її установи були організаторами або співорганізаторами понад 750 таких наукових форумів. Для порівняння — у 2006

році їх кількість складала близько 600, а у 2005 році — 500. Важливим є й проведення минулого року, водночас з конференціями, академічних читань, наукових шкіл для молодих науковців, аспірантів і студентів.

Значною мірою такому кількісному та якісному зростанню сприяло запровадження декілька років тому в бюджетних видатках Академії спеціальної програми цільового фінансування наукових форумів. Разом з тим їх організатори — відділення наук, інститути, наукові ради повинні більш активно залучати гранти міжнародних наукових фондів, кошти від спонсорів та з інших позабюджетних джерел.

Шановні колеги! У звітний період продовжували зміцнюватися міжнародні наукові зв'язки Академії.

Суттєво зросла, зокрема, кількість прямих двосторонніх угод між інститутами нашої Академії та Російської академії наук. Успішно виконувалися спільні наукові проекти з Сибірським відділенням РАН, Російським гуманітарним науковим фондом. Завершено перший конкурс спільних проектів з Російським фондом фундаментальних досліджень, який викликав, без перебільшення, величезну зацікавленість учених двох країн.

Підписано нові договори з провідними зарубіжними науковими центрами. Серед них — угода з Об'єднаним інститутом ядерних досліджень щодо створення Міждержавного центру нанотехнології, меморандум про співробітництво з Національним інститутом ядерної фізики Італії, угода з Угорською академією наук про спільну наукову раду в галузі суспільних наук. Розвивалася співпраця з Міжнародним інститутом прикладного системного аналізу у Відні, Національним центром наукових досліджень Франції, Міжнародною лабораторією сильних магнітних полів та низьких температур.

Активнішою стає участь наших учених у реалізації крупних міжнародних наукових

проектів. Так, фізики Харкова і Києва виконують ряд унікальних робіт, пов'язаних з підготовкою експериментів на найпотужнішому в світі прискорювачі або суперколайдері в ЦЕРНі. Невід'ємною і багато в чому визначальною частиною міжнародних проектів з вивчення геокосмосу є дослідження на нашому найбільшому в світі радіотелескопі УТР-2. Слід зазначити й участь інститутів Академії в стратегічному міжнародному проекті з термоядерного синтезу.

Водночас, для забезпечення більш широкого та вагомого залучення українських учених до крупних міжнародних проектів є вкрай необхідним вирішення на урядовому рівні питань щодо офіційної участі України в таких проектах та сплати відповідних членських внесків. І ми сподіваємося на активні дії в цьому напрямі Міністерства освіти і науки, його співпрацю з Академією.

Діяльність НАН України минулого року сприяла подальшому зростанню авторитету Міжнародної асоціації академій наук. Зокрема, МААН надано статус спостерігача при Раді Міжпарламентської асамблеї держав-учасниць СНД. Плідно розвивалося співробітництво асоціації з ЮНЕСКО. Хочу також поінформувати, що підведення підсумків 15-річної діяльності Міжнародної асоціації академій наук передбачається на черговому засіданні її ради у Києві наприкінці цього року.

Разом з тим, все ще значна кількість наших міжнародних угод залишається суто «рамковими» документами. Вони не наповнюються конкретним змістом, організацією спільних проектів тощо. І на це треба звернути серйозну увагу всіх відділень та інститутів.

Дозвольте далі зупинитися на окремих показниках та напрямках забезпечення наукових досліджень необхідними ресурсами.

Обсяг витрат державного бюджету на фінансування діяльності Національної академії наук у 2007 році в порівнянні з попе-

реднім роком зріс майже на 30% і склав 1 млрд 545 млн грн. При цьому план бюджетного фінансування був виконаний у повному обсязі.

Проте слід врахувати той факт, що переважна частина такого збільшення спрямовувалася на підвищення посадових окладів відповідно до зростання в країні мінімальної заробітної плати, оплату комунальних послуг тощо. Загалом, в Академії понад 60% фінансування з держбюджету витрачається на заробітну плату і виплату нарахувань на неї. Минулого року Кабінет Міністрів затвердив нові, більш стимулюючі умови оплати праці в інститутах НАН України і зараз середня заробітна плата працівників Академії знаходиться на рівні середньої зарплати по промисловості.

Обсяг коштів, отриманих у 2007 році науковими установами самостійно, або так званий спеціальний фонд бюджету, склав 19,4% від загального обсягу надходжень. В тому числі за рахунок договорів та контрактів із замовниками, інакше кажучи від госпдоговірної тематики, — лише 12%. Згадаємо, що колись було 50–60%.

Це, на наш погляд, надзвичайно мало. Протягом останніх років в абсолютному вимірі обсяги коштів від госпдоговорів залишаються практично незмінними, а їх питома вага постійно зменшується за умов зростання фінансування із загального фонду державного бюджету. Вкрай низькими є показники обсягів госпдоговірної тематики по відділеннях біохімії, фізіології і молекулярної біології (4,5%), хімії (7,4%), фізики і астрономії (8,7%). Це абсолютно не відповідає потенційним можливостям установ цих відділень і потребує особливої уваги з боку їх академіків-секретарів.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2008 рік» загальні обсяги фінансування Академії затверджені у сумі 2 млрд 76 млн грн, що майже на 34,5% більше ніж у минулому році. При цьому законом передбачено й поступове зростання

протягом року розмірів мінімальної заробітної плати, що призводить до необхідності збільшення фонду оплати праці в Академії у поточному році на 38% відносно до 2007 року.

Тому треба ще й ще раз звернути увагу керівників установ Академії на необхідність активізувати роботу із залучення коштів з позабюджетних джерел.

У звітному році зросли в цілому, обсяги витрат на матеріально-технічне забезпечення досліджень. Продовжувалася, як і в попередні роки, централізована закупівля коштового імпортного наукового обладнання. На ці цілі було використано 60 млн грн і придбано 33 комплекти нових унікальних приладів. Загалом, починаючи з 2004 року Академією було закуплено вже понад 90 таких приладів для майже 60 установ. На їх базі створено і діє 52 центри колективного користування. Проведений минулого року аналіз їх роботи засвідчив ефективність витрачених коштів. Забезпечено якісну і надійну роботу обладнання, його фахове обслуговування. Важливо, що широкий доступ до унікального устаткування мають зацікавлені в проведенні досліджень сторонні організації — більше третини свого робочого часу центри витрачають саме на їх обслуговування. Необхідно, на наш погляд, надалі передбачати цільові кошти на підтримку в належному стані імпортованих приладів.

На поточний рік Академії на закупівлю імпортного наукового обладнання виділено 80 млн грн. Проте, на відміну від попереднього року, ця закупівля, на жаль, не звільнена від тендерів, сплати ввізного мита і податку на додану вартість. І нам треба докласти всіх зусиль для виправлення такої ситуації.

Крім того, зараз лише до 20% наукових приладів в установах Академії задовольняють вимогам сучасного експерименту, а понад 75% експлуатуються вже понад 15 років. Зазначу, що у провідних іноземних науко-

вих центрах повне оновлення парку наукових приладів відбувається, в середньому, за 5–7 років. Нам до цього ще дуже і дуже далеко. І необхідно домогтися вагомого збільшення витрат на таке оновлення як з бюджетних, так і позабюджетних джерел.

Далі щодо інформатизації наукових досліджень. Протягом останніх років Академія та її наукові установи зробили суттєвий крок вперед в цьому напрямі. І це стосується не тільки питань доступу до світових ресурсів науково-технічної інформації, створення власних електронних баз наукових даних.

Важливо й застосування при проведенні досліджень сучасних суперкомп'ютерних систем та грид-технологій. Завдяки запровадженню спеціальної академічної програми на цей час вже об'єднано обчислювальні потужності 15 наукових установ, а Україна стала членом найбільшого в світі міжнародного грид-проекту. Це дало змогу нашим ученим суттєво просунутися в розв'язанні сучасних проблем фізики, астрономії, біології. І роботам з розвитку академічної грид-мережі треба надати, безумовно, пріоритетний характер.

Шодо стану забезпечення науковими кадрами.

Як і раніше, пріоритетним напрямом кадрової політики Академії у звітний період було залучення і закріплення талановитої молоді. Зокрема, організована більш широка участь молодих науковців у конкурсах, що проводилися в рамках існуючої системи адресної їх підтримки. Продовжувалася практика заслуховування на засіданнях Президії наукових повідомлень молодих учених. Щорічно зростали обсяги цільової фінансової підтримки молодих науковців у формі премій, стипендій, грантів на наукові дослідження. Якщо у 2004 році Академія виділила для цього близько 1,5 млн грн, то вже на 2008 рік обсяг таких асигнувань запланований у розмірі понад 2,8 млн грн.

Є, безумовно, певні позитивні результати цієї роботи. Але, на жаль, ситуація з забезпеченням науковими кадрами, насамперед, молоддю залишається вкрай критичною.

Середній вік наукових працівників, в тому числі висококваліфікованих, продовжує знаходитися на рівні попередніх років. На роботу до інститутів Академії у 2007 році прийнято лише 369 молодих спеціалістів — випускників вищих навчальних закладів, це на 18% менше ніж у попередньому році. Після закінчення аспірантури з відривом від виробництва в наших наукових установах залишилося 311 осіб — менше 66% випускників. Водночас протягом звітнього року звільнилося понад 800 фахівців у віці до 35 років.

Абсолютно неприпустимим, на наш погляд, є й те, що плани підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації виконано, в цілому, лише на 50% по кандидатах та на 60% по докторам наук.

Значною залишається кількість наукових пенсіонерів, які працюють у наших установах. На початок цього року вона становила близько 17% серед наукових працівників, в тому числі близько третини від загальної кількості докторів наук і 20% — кандидатів наук. І переважна частина з них отримує заробітну плату за рахунок базового бюджетного фінансування, а не з коштів, як це мало б бути, спецфонду.

Все це свідчить про явну недостатність зусиль переважної більшості наших інститутів з оновлення кадрового складу та вирішення кадрових проблем. Водночас добре зрозуміло, що вже тривалий кризовий стан кадрового забезпечення наукової сфери потребує, насамперед, дієвих заходів на державному рівні. З огляду на це Академія підготувала та передала у січні цього року Прем'єр-міністру України Ю.В.Тимошенко аналітичну записку щодо проблеми залучення та закріплення здібної наукової молоді в НАН України та шляхів її вирішення. Підготовлено й відповідний проект по-

станови Кабінету Міністрів, в якому, зокрема, знайшло своє відображення одне із головних питань, а саме — будівництво службового житла для молодих науковців. Є підстави вважати, що найближчим часом така постанова буде прийнята.

Цьому питанню, серед інших соціально-побутових проблем, були присвячені нещодавні зустрічі керівництва Академії з представниками наших молодих учених, які мешкають у гуртожитках, і з ЦК профспілки працівників НАН України. Ці зустрічі, в яких взяли участь голови всіх секцій, були дуже корисними. Як з точки зору розуміння реальних можливостей Академії, так і з огляду на необхідність більш чіткої організації роботи відповідних підрозділів апарату Президії.

Уановні колеги! Все більш важливого значення набуває подальше прискорення та поглиблення інтеграції науки і освіти.

Це вкрай необхідно для розвитку науково-технічного потенціалу країни, його більш ефективного використання в інноваційному оновленні економіки. Без такої інтеграції неможлива й підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої роботи в галузі фундаментальних досліджень, створення і використання сучасних технологій.

Не буду детально зупинятися на статистичних даних щодо залучення вчених Академії до освітнього процесу, спільних наукових проектах, діяльності та започаткування нових філій кафедр у вищих навчальних закладах тощо. Певний прогрес у всіх цих та інших напрямках минулого року спостерігався. Приверну вашу увагу лише до декількох принципових моментів.

По-перше, інтеграційні процеси мають обов'язково бути двосторонніми. Зазначу в зв'язку з цим, що в Академії успішно діє вже низка науково-навчальних і суто навчальних закладів, які здійснюють підготовку спеціалістів і підвищення їх фахової

кваліфікації. Серед них, зокрема, Інститут політичних наук, Київський університет права, вищі школи філософії та соціології.

Спільним проектом з Національним технічним університетом «КПІ» передбачено створення в структурі Академії Відділення цільової магістерської підготовки КПІ із застосуванням «фізтехівської» системи. Планується проведення аналогічної роботи з іншими провідними університетами.

Крім того, наша спільна з Міністерством освіти і науки комісія підготувала минулого року проект концепції державної цільової програми «Кадри для науки, вищої освіти та інноваційної діяльності». Академії разом з міністерством треба обов'язково домогтися затвердження Урядом цієї програми. Її реалізація разом з затвердженою на 2008–2012 роки державною цільовою програмою «Наука в університетах» дозволить спільними зусиллями ефективно розвивати наукову складову в університетах і освітянську — в інститутах НАН України.

Уановні учасники Загальних зборів! Завершуючи доповідь, хотів би, насамперед, ще раз підкреслити, що в забезпеченні виходу нашої країни на шляхи динамічного зростання велика роль належить вітчизняній науці.

Національна академія наук, як вища державна наукова організація, повинна зробити все для подальшого розвитку фундаментальних і прикладних досліджень, проривних технологій, наукового забезпечення вирішення найважливіших державних проблем.

У листопаді 2008 року виповниться 90 років від часу заснування Національної академії наук. Впевнений, що вчені Академії зустрінуть цей ювілей новими науковими здобутками, докладатимуть всіх зусиль для забезпечення соціально-економічного, науково-технічного та культурного розвитку України.

Дякую за увагу.